

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ОЛЬХОВАЯ ЮЛІЯ ІГОРІВНА

УДК 911.9:355.32+327.5

**ВІЙСЬКОВО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ
МИРОТВОРЧИХ МІСІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

20.02.04 – військова географія

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Київ –2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка МОН України.

Науковий керівник: доктор географічних наук, професор

Бортник Сергій Юрійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри землезнавства та геоморфології.

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор

Дністрянський Мирослав Степанович

Львівський національний університет імені Івана
Франка, професор кафедри географії України.

кандидат географічних наук, доцент

Білокриницький Сергій Миколайович

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри геодезії, картографії та управління територіями.

Захист відбудеться 24 жовтня 2016 року о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.07 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: м. Київ, проспект Академіка Глушкова, 2а, географічний факультет, аудиторія 312.

Відгуки на автореферат надсилати на адресу:

МСП 01601, м. Київ-601, вул. Володимирська, 64, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет, проф. Мезенцеву К.В.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розісланий 22..09.2016 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
доктор географічних наук, професор

К.В. Мезенцев

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ведення бойових дій в ході антитерористичної операції на Сході України зумовлює підвищення уваги до використання миротворчих контингентів для припинення військового протистояння та унеможливлення нової війни в Європі. Від самого початку застосування миротворчої операції показали себе дієвим інструментом міжнародної політики, що дозволяє локалізувати та мінімізувати збройні конфлікти в світі.

Під час зміни суспільних орієнтирів та військової доктрини в Україні відбулось переосмислення значення миротворчих операцій. «Особливу небезпеку становлять міждержавні та внутрішні збройні конфлікти, які не лише мають руйнівний потенціал, але й суттєво впливають на міжнародну стабільність і безпеку», – зазначалося в Указі Президента України № 435/2009 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 р. “Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України”», що, на жаль, підтвердилось у 2014 р., коли почались широко-масштабні бойові дії на Сході Вітчизни. Саме тому 18.02.2015 Рада національної безпеки і оборони України прийняла рішення звернутися до Організації Об’єднаних Націй (ООН) та Європейського Союзу (ЄС) щодо розгортання на цій частині території держави міжнародної операції з підтримання миру і безпеки.

Від 1992 р. українські військовослужбовці беруть участь у миротворчих операціях в багатьох країнах світу на різних континентах. За цей час в 25 міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки взяло участь понад 42 000 військовослужбовців Збройних Сил (ЗС) України.

Станом на 01 травня 2016 року українські миротворці виконують завдання в 10 миротворчих операціях із підтримання миру і безпеки у 8 країнах світу та районі Аб’ей, зокрема, в Демократичній Республіці Конго, Ліберії, Кот-д’Івуарі, Республіці Сербія, Південному Судані, Республіці Молдова, Республіці Кіпр, Ісламській Республіці Афганістан.

Під час виконання місій накопичено великий досвід не лише з розмежування ворогуючих сторін, а й відновлення пошкодженої інфраструктури, надання гуманітарної допомоги, співпраці з місцевими органами влади тощо. Реалізація поставлених завдань сприяла підвищенню авторитету України в світовому співтоваристві. Особливого значення набула співпраця в рамках миротворчих операцій з відповідними органами держав-членів ЄС й Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Водночас отримано досвід, необхідний для реального впровадження реформи ЗС України в рамках курсу на євроатлантичну інтеграцію держави.

Таким чином, ЗС України отримали добре підготовлених фахівців, які можуть виконувати поставлені перед ними завдання відповідно до стандартів ЄС та НАТО. Це значною мірою сприяє реформуванню вітчизняних ЗС, які в умовах проведення антитерористичної операції на Сході держави повинні організовано давати відсіч ворогу, долучатись до акцій гуманітарного плану та робити з відновлення пошкодженої інфраструктури.

В зв’язку з цим існує потреба у вивченні досвіду ведення миротворчих операцій, в яких брали участь військовослужбовці ЗС України, у тому числі, з позицій військової географії.

Водночас, при вивченні досвіду проведення миротворчих операцій важливо зосередити увагу саме на дослідженні територіального аспекту, який, на нашу думку, є визначальним чинником успіху її проведення. При цьому доцільно визначити фізико-географічні та соціально-економічні умови, в яких необхідно виконувати відповідні завдання зі встановлення і підтримання миру і безпеки. Саме на вирішенні цих питань повинна бути сконцентрована увага вітчизняної військової географії, хоча саме питання проведення миротворчих операцій є важливою комплексною міждисциплінарною проблемою, для вивчення якої необхідно залучати набутий досвід фахівців різних наук.

При виконанні дисертаційного дослідження ми спиралися на сучасні географічні теоретико-методологічні напрацювання, в яких визначені головні положення військово-географічного аналізу миротворчої діяльності з позицій геополітики, таких вчених як: Ж. Байлло, М. Бросіг, К. Кенкель, І. Лакост, Т. де Монбріаль, К. Пульц, Е. Шопрад, М. Фуше та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась на кафедрі землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Дисертаційне дослідження пов'язане з актуальною науковою проблематикою наукової та науково-технічної діяльності ЗС України на 2015 р. та Перспективним планом на період до 2017 р., а саме – «Дослідження проблем підготовки, застосування та всебічного забезпечення ЗС України, удосконалення системи підготовки національних контингентів та персоналу до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», тематикою науково-дослідної роботи (шифр «Гренада») Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (номер державної реєстрації 0101U001337).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є комплексне військово-географічне дослідження участі України в миротворчих операціях. Для досягнення поставленої мети послідовно вирішувалися такі завдання:

- дослідити з позицій військової географії наукові студії миротворчих операцій в контексті національної політики в сфері безпеки;
- узагальнити та поглибити теоретико-методологічні засади комплексного військово-географічного дослідження участі збройних сил держави у миротворчих операціях як важливого елемента національної політики в сфері безпеки;
- розробити методику дослідження миротворчих операцій збройних сил країни з позицій географічної науки;
- провести військово-географічний аналіз природних умов територій проведення миротворчих операцій, в яких брали участь українські військовослужбовці;
- виявити та розкрити вплив соціально-економічних чинників на проведення миротворчих операцій, в яких підрозділи ЗС України брали участь;
- розкрити вплив миротворчої діяльності України на розвиток економічної та військової співпраці з країнами, в яких відбувалися миротворчі операції за її участі в період після їх завершення.

Об'єктом дослідження є миротворчі операції, в яких брали участь підрозділи ЗС України. **Предметом** дослідження – військово-країнознавчий аналіз регіонів їх проведення.

Методи дослідження. Основними методологічними підходами, які використовувалися в дисертаційному дослідженні, є системно-структурний, комплексно-географічний та історико-генетичний. Вказані підходи визначили роль конкретних методів і прийомів у розкритті окремих аспектів дослідження (порівняльно-географічний, картографічний, формально-логічний, дескриптивний тощо).

Робота виконувалася у відповідності до усталеної загальної методології досліджень військової географії та з дотриманням принципів системного підходу і територіальності процесів та явищ.

Філософський методологічний базис дисертаційного дослідження спирається на діалектику, яка визначає загальні наукові принципи вивчення об'єктивної дійсності, що обумовлюють причинно-наслідкові зв'язки, зміст і форму досліджуваних явищ тощо. Серед загальнонаукових методів у роботі було використано аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, конкретизацію і абстрагування, формалізацію й узагальнення тощо.

Серед конкретно-наукових методів у дисертаційному дослідженні основним був картографічний метод відображення територіального аспекту проявів миротворчої діяльності. На його основі проводився порівняльно-географічний комплексний військово-країнознавчий аналіз розгортання відповідних миротворчих операцій, особливостей їх проведення та наслідків. У результаті побудовано серію спеціальних картографічних творів, які відображають основні фізико- та соціо-економіко-географічні особливості районів проведення миротворчих операцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що з позицій військової географії:

вперше:

- розкрито основні територіальні закономірності розгортання і проведення миротворчих операцій та виявлено вплив природних і соціально-економічних чинників на їх проведення;

- розроблено та застосовано методику комплексного військово-країнознавчого аналізу території проведення миротворчих операцій за участю ЗС України.

Удосконалено:

- загально-теоретичні засади регіональних військово-географічних (військово-країнознавчих) досліджень;

- класифікаційні побудови щодо різних аспектів військово-географічного (військово-країнознавчого) аналізу.

Отримали подальший розвиток:

- практика застосування військово-географічного аналізу миротворчої діяльності ЗС держави на основі досягнень різних національних наукових шкіл із різними практичними підходами до дослідження миротворчої діяльності як елементу національної безпеки та міжнародної політики;

- способи розроблення тематичного спеціального картографування миротворчих операцій та умов їх проведення.

Практичне значення і реалізація результатів роботи. Теоретико-методологічні положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані для удосконалення системи підготовки національних контингентів та персоналу для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, впровадження

практичних результатів у підготовку майбутніх миротворців із числа випускників вищих військових навчальних закладів; при вирішенні актуальних проблем підвищення боєздатності ЗС України.

Основні положення, пропозиції та висновки, що характеризують наукову новизну і практичне значення результатів дисертаційного дослідження, можуть бути використані у навчальному процесі географічного факультету, Інституту міжнародних відносин, Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного університету оборони імені Івана Черняхівського, а саме при викладанні таких навчальних дисциплін: «Військова географія», «Політична географія», «Економічна і соціальна географія світу», «Країнознавство», «Актуальні аспекти міжнародного військового співробітництва з державами-членами НАТО», «Міжнародні відносини і національна безпека у новому геополітичному просторі», «Міжнародна діяльність та військово-цивільне співробітництво».

Основні наукові та практичні результати дисертаційної роботи реалізовано у процесі управлінської діяльності Головного управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу Збройних Сил України (Акт про реалізацію результатів наукового дослідження «Військово-географічний аналіз миротворчих місій Збройних сил України» від 23.05.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані автором особисто. Використані в дисертації ідеї, положення інших авторів мають відповідні посилання та використані лише для підкріплення ідей здобувача. Зі спільних публікацій використано ті ідеї та розробки, які належать автору особисто.

При формуванні фактологічної та статистичної бази дослідження використано офіційні відкриті джерела інформації ООН, НАТО, ЄС, Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони України та авторитетних міжнародних організацій щодо миротворчих операцій, в яких брали участь українські військово-службовці.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження розкрито в наукових доповідях на: VII, VIII, IX, X Міжнародних науково-практичних конференціях «Військова освіта та наука: сьогодення та майбутнє» (Київ, 2011–2014 рр.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України» (Київ, 2011–2014 рр.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (Київ, 2015–2016 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика» (м. Чернівці, 2014 р.); Національній конференції з міжнародною участю «Освітні технології 2015 р.» (м. Каварна, Болгарія, 06–08 вересня 2015 р.); XIV Міжнародній науковій міждисциплінарній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Шевченківська весна» (м. Київ, 2016).

Публікації. Основні наукові та практичні положення і результати дисертаційного дослідження відображено у семи наукових статтях загальним обсягом

4,13 д. а., з яких п'ять опубліковано у виданнях, визначених Державною атестаційною комісією України як фахові з географічних наук, а одна з них (0,94 д. а.) – у співавторстві. Із загального числа праць одна (0,3 д. а.) опублікована в закордонному виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз, одна у нефаховому виданні (0,63 д. а.) у співавторстві, а також у тезах тринадцяти доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях з питань географічної та військової науки.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 172 сторінки, з них основного тексту – 123 сторінки. Робота містить 31 рисунок, 5 таблиць та 3 додатки. Список використаних джерел включає 156 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі *“Дослідження миротворчих операцій як важливого елементу національної політики в сфері безпеки”* проаналізовано європейський та вітчизняний досвід досліджень миротворчих операцій в працях сучасних теоретиків військової стратегії та геополітики з позицій військової географії.

Миротворча діяльність є предметом дослідження науковців різних напрямів політичних, суспільних і географічних наук. Водночас, саме з позицій військової географії вона недостатньо досліджена. Найбільше її вивчають у країнах, ЗС яких активно беруть участь у проведенні миротворчих операцій, що стали одним з елементів не лише підвищення боєздатності особового складу, а й важливою складовою реалізації зовнішньополітичного курсу відповідних держав.

Більшість робіт представників західних наукових шкіл спрямовані на вивчення політико-географічних і геополітичних аспектів проведення миротворчих операцій. Зокрема, Н.Ді Рацца вказує на те, що операція ООН з підтримання миру на Гаїті у 2004 р. під час реалізації перетворилася в операцію зі встановлення миру, яка, насамперед, була спрямована на упередження розгортання громадянської війни та зниження загального рівня злочинності з метою розбудови суспільних і державних інститутів (N.Di Razza (2010)).

Також важливе місце традиційно посідають студії з питань впливу фізико-і економіко-географічного положення на проведення миротворчих операцій (G. Vaba (2014), J. Baillaud (2013), J. Hylton (2013), P.-D. Regnier (2008), T. P. Vales (2011)).

Особливий методологічний інтерес мають дослідження іноземних авторів участі ЗС України в миротворчих операціях. Ш. Джеймс (2005) першим серед іноземних вчених проаналізував геополітичний та військовий виміри участі України в миротворчих операціях, акцентуючи увагу на позитивних наслідках створення окремої бригади в складі вітчизняних ЗС спеціально для участі у відповідних операціях, що дозволило Україні зарекомендувати себе як надійного партнера НАТО в миротворчих місіях.

Аналіз вітчизняних наукових публікацій з питань миротворчої діяльності показав, що географічних досліджень з цієї проблематики в Україні практично не було. В публікаціях переважають політологічні та геополітичні роботи, в яких досліджуються питання застосування миротворчих контингентів, нормативно-правова база

участі України в миротворчій діяльності (Л.С. Голопатюк (2004), С.О. Кириченко (2008), Г.Ф. Костенко (2006), Ю.П. Остах (2006) та ін.).

У всіх дослідженнях вітчизняних фахівців із питань миротворчої діяльності фактично відсутні географічні розвідки, за виключенням переважно висвітлення впливу фізико-географічних характеристик відповідної місцевості на функціонування спеціальної техніки та самопочуття особового складу (М.М. Утюшев та ін. (2003), В.О. Гречанинов та ін. (2004), В.В. Балабін та ін. (2007), В.Т. Пакулько (2003), Ю.В. Троян, А.Б. Коров'яков (2004)).

У другому розділі *“Сучасні теоретичні та методичні засади дослідження миротворчих операцій країни з позицій географічної науки”* розглянуто та удосконалено теоретико-методологічні підходи до комплексного військово-країнознавчого аналізу миротворчих операцій, а саме: обґрунтовано методiku дослідження миротворчих операцій з позицій військової географії; розроблено структуру спеціального тематичного науково-довідкового атласу миротворчих операцій ЗС України.

Військове країнознавство розглядає миротворчу діяльність держави з метою визначення основних аспектів просторової мобільності її збройних сил та можливості застосування спеціальної бойової техніки у взаємодії з військовими підрозділами інших держав у складі багатонаціональних військових угруповань, що спільно проводять під політичною егідою міжнародної організації відповідну миротворчу операцію.

У доповіді Генерального Секретаря ООН Бутроса Бутроса Галі «Порядок денний для миру: Превентивна дипломатія, миротворчість та підтримання миру» на засіданні Ради Безпеки на вищому рівні 31 січня 1992 року було запропоновано розрізняти: операції зі встановлення (сприяння) миру; операції з підтримання миру; операції з примушення до миру; операції з відбудови миру. В ході проведення таких операцій під командуванням ООН зі згоди конфлікуючих сторін для встановлення контролю над ситуацією, а також вирішення регіонального або потенційного міждержавного чи внутрішнього конфліктів використовується міжнародний персонал як цивільний, так і військовий.

В основі такої миротворчої діяльності лежить повага до територіальної цілісності і суверенітету держави та дотримання основних прав і свобод громадян, що дозволяє мінімізувати наслідки конфліктів.

В українській науці існують й інші класифікації миротворчих операцій. Не зважаючи на деякі розбіжності у визначеннях та класифікаціях миротворчих операцій (О.С. Бодрук, С.О. Кириченко, В.Ф. Лисак, Г.М. Перепилиця, Л.Д. Чекаленко та інші) всі вони мають багато спільного та відображають специфіку різноманітних типів миротворчої діяльності.

Саме тому основні завдання військового країнознавства в цьому аспекті полягають у комплексному просторово-компонентному аналізі теренів розгортання таких сил, їх просторової взаємодії з відповідними структурними підрозділами інших країн-учасниць миротворчої операції, представниками місцевої влади.

Військово-географічне дослідження миротворчої діяльності базується на застосуванні системно-структурного та історико-генетичного загальнонаукових методологічних підходів.

Спираючись на теоретико-методологічні засади системно-структурної парадигми, миротворча операція вивчається шляхом наукового аналізу функціонування головних її структурних елементів (ЗС держав-учасниць, військових формувань конфліктуючих сторін, органів влади тощо). Виходячи з об'єкту військової географії, головний акцент зроблено на військово-країнознавчому аналізі регіонів її проведення. Для цього миротворчу операцію слід дослідити з позицій геополітики, суспільної та природничої географії. Важливим з точки зору теорії та методології військового країнознавства є акцентування уваги на комплексному географічному дослідженні такої операції.

При дослідженні миротворчої діяльності використовувався історико-генетичний підхід. Важливим результатом його використання є розуміння того, що участь у миротворчих операціях підвищує професіоналізм військовослужбовців, вони набувають певного досвіду несення служби в умовах максимально наближених до бойових. Усе це безумовно справляє свій вплив на ЗС, адже більшість миротворців у подальшому продовжують служити в Україні.

Одним з головних методів дослідження у військовій географії є тематичне картографування, що дозволяє повністю розкрити географічні аспекти миротворчої діяльності. Створення серії картографічних творів, які б всебічно розкривали особливості розгортання військових контингентів, специфіку географічної характеристики території їх дії, дозволяє раціонально використати виділені кошти, вчасно та з мінімальними витратами встановити зони відповідальності відповідних підрозділів та визначити потребу у використанні бойової техніки та спорядження, необхідного для досягнення цілей відповідної миротворчої операції. Тому великого значення набуває метод картографічного моделювання із застосуванням ГІС-технологій. Залучення зазначеного методу дозволяє розкрити специфіку саме комплексного географічного підходу до аналізу миротворчої діяльності з позицій військової географії. Комплекс картографічних творів, побудованих під час роботи над дисертаційним дослідженням у подальшому може лягти в основу атласу миротворчих операцій.

Аналіз сучасних тематичних картографічних творів показав, що, за виключенням створення простих картосхем і польових карт реалізації миротворчої діяльності, у географічній картографії не розглядалося питання комплексного картографування миротворчої діяльності. Тому розроблення структури комплексного спеціального тематичного атласу «Миротворча діяльність України» є важливим науковим завданням, що стоїть перед вітчизняною географічною наукою.

У процесі проведення військово-географічного дослідження виділяються такі основні етапи: підготовчий, аналітико-синтетичний та військово-географічного прогнозу. На кожному з них нами отримано нове знання, що дозволяє розкрити сутнісні характеристики миротворчої діяльності України.

Головним науковим результатом проведеної на підготовчому етапі роботи є побудова цілісної військово-географічної концепції дослідження миротворчих операцій держави.

Аналітико-синтетичний етап передбачає виявлення основних закономірностей миротворчої діяльності та створення серії спеціальних картографічних творів, що розкривають основні геополітичні та військово-, економіко- і фізико-географічні аспекти миротворчої діяльності.

Використання картографічного методу дослідження дозволяє шляхом складання серії спеціальних карт показати територіальну організацію військових частин, систему управління в зоні відповідальності кожної країни-учасниці миротворчої операції.

Основною метою етапу військово-географічного прогнозу є військово-країнознавчий огляд розгортання відповідних операцій у різних країнах світу та їх впливу на міжнародне положення нашої держави, з'ясування головних наслідків участі нашої держави в миротворчих операціях у світі.

Також окремо розкрито взаємозв'язок між миротворчою діяльністю й просуванням України курсом європейської та євроатлантичної інтеграції і розбудови двосторонніх відносин (у т. ч. у сфері військово-дипломатичної та військово-технічної співпраці).

Третій розділ **“Військово-географічний аналіз природних умов миротворчих операцій, в яких брали участь українські військовослужбовці”** присвячено виявленню впливу природних чинників на специфіку проведення миротворчих операцій за участю підрозділів ЗС України.

У цьому контексті досліджено вплив орогідрографічної характеристики, кліматичних умов, значення ґрунтового та рослинного покривів територій проведення миротворчих операцій на ефективність виконання завдань, що стояли перед миротворчим контингентом.

За результатами військово-географічного аналізу країн, де брали участь українські миротворці, встановлено, що природні умови цих країн відмінні від українських, а це зумовлювало проведення необхідних організаційних заходів з адаптації особового складу.

У більшості країн переважають доволі складні орогідрографічні умови, що ускладнюють пересування, обмежують оперативність та мобільність пересування військових частин, а також бойової техніки (рис. 1). Слід виділити в окрему групу країни з особливо складним гірським рельєфом (наприклад, Боснія і Герцеговина та Ліван). Характерними рисами таких країн є активне протікання геоморфологічних і геологічних процесів, що зумовлює досить швидкі перебудови у рельєфі та річищі водотоків (рис. 1).

В окремих країнах Африки за умов тропічного чи екваторіального клімату наявність болотних ландшафтів значно ускладнює переміщення військ та військової техніки їхньою територією. Під час дощового періоду в заболочених частинах цих країн сполучення між населеними пунктами взагалі можливе лише повітрям (рис. 1).

У Демократичній Республіці Конго та Ліберії поєднання гірських типів ландшафтів із болотами створює надзвичайно складні умови для успішного проведення миротворчої операції. Особливі ландшафтно-кліматичні умови безпосередньо впливають на формування різних типів ґрунтів. Ступінь прохідності автотехнікою ґрунтів є важливим показником можливості застосування в миротворчій операції відповідної техніки ЗС України.

За ступенем подібності кліматичних умов для українських військовослужбовців у країнах, в яких проводились миротворчі операції (рис. 2), слід, насамперед, виділити Молдову, клімат якої близький до клімату Півдня України. Серед інших країн, що знаходяться у помірному кліматі, подібні кліматичні умови мають:

- Кіпр і Ліван (кліматичний аналог в Україні – Південний берег Криму);
- Македонія і Хорватія (кліматичний аналог в Україні – Буковина);
- Грузія (кліматичний аналог в Україні – Карпати).

Дуже несприятливі кліматичні умови в Анголі, Демократичній Республіці Конго, Ліберії, Сьєрра-Леоне, де поширений незвичний для європейців екваторіальний чи субекваторіальний клімат із постійними високою вологістю та температурою повітря (рис. 2).

До групи країн з несприятливими кліматичними умовами, зокрема для європейця, відносяться Афганістан і Південний Судан (рис. 2). Специфікою цих країн є наявність різких контрастних територіальних сезонних та добових змін у ландшафтах та мікрокліматі, що негативно позначаються на стані здоров'я персоналу миротворчих операцій. В Афганістані вони змінюються від субтропічних пустель до льодового покриву високогір'я, а у Південному Судані – від екваторіальних непрохідних боліт до середньо- і високогірних мусонних лісів.

Несприятливі взимку кліматичні умови мають лише гірські країни Євразії – Боснія і Герцеговина, Таджикистан. Країни з особливими негативними природними умовами літа – Гватемала, Еритрея, Ефіопія, Ірак, Судан. У Гватемалі влітку найбільш небезпечною є зона маршів та субтропічних боліт у гірських улоговинах. У них, через високу температуру повітря та високе зволоження, має місце інтенсивне розкладання органічних решток рослинного та тваринного походження, що зумовлює насичення атмосферного повітря відповідними отруйними газами.

Епідеміологічний стан також становить суттєву загрозу успішному проведенню миротворчої операції. Найбільш небезпечна епідеміологічна ситуація у Демократичній Республіці Конго та Південному Судані. Нерозвиненість мережі належним чином обладнаних джерел питної води та місць санітарії зумовлює спалахи епідемій хвороб. У таких країнах, як Демократична Республіка Конго та Південний Судан (за виключенням столиць) взагалі відсутні джерела прісної води, які б відповідали існуючим світовим і вітчизняним стандартам. Особливо складні умови доступу до джерел прісної води в країнах з аридним кліматом у ландшафтах природних зон пустель і напівпустель (Судан, Ірак, Афганістан, Еритрея).

Таким чином слід визнати визначальною потребою ґрунтовне дослідження природних умов територій країн, де передбачається розгортання миротворчого контингенту в майбутньому. Це необхідно для розробки комплексу заходів адаптації до природних умов військовослужбовців з метою успішного виконання завдань, передбачених планом миротворчої операції.

Четвертий розділ **“Військово-географічна характеристика проведення миротворчих операцій, в яких брали участь українські військовослужбовці”** присвячено дослідженню миротворчих операцій та умов їх проведення:

- впливу участі України в миротворчих операціях на розвиток військового співробітництва держави;
- розвитку економічних зв'язків між Україною і країнами, в яких відбувались миротворчі операції за її участю, в період після їх завершення;
- особливості участі України у миротворчих операціях під егідою різних міжнародних організацій у рамках реалізації зовнішньополітичного курсу України.

Україна бере активну участь у миротворчій діяльності ООН, ОБСЄ, НАТО у різних частинах світу. Політико-географічна характеристика країн, де мали місце

миротворчі операції за участю України (рис. 4), показує, що більшість з них є унітарними державами з дуже централізованою системою президентської влади.

За умови наявності численних внутрішніх конфліктів це підвищує вірогідність їх переходу в активну фазу протистояння. Тому характер конфліктів в них подібний – це внутрішні політичні протистояння або територіальні суперечки між державами, що визначає відповідні завдання миротворчих операцій (рис. 3).

Все це значною мірою не дозволяє малим етнічним групам та політичній опозиції вільно брати участь у політичному, культурному і релігійному житті через притаманний більшості країн, що розвиваються, авторитарний характер влади. В окремих з них (наприклад, в Афганістані) це стало причиною неодноразового насильницького повалення центральної влади та тривалих громадянських воєн (рис. 4). Окремі держави утворилися в результаті воєнної боротьби за незалежність (наприклад, Південний Судан).

Для ефективного виконання завдань, що стоять перед миротворчими силами у різних країнах світу, залучають різні види ЗС. Це зумовлено площею території, яку необхідно ефективно контролювати, та задачами, які поставлені перед миротворчим контингентом. Серед діючих операцій ООН найбільший контингент станом на 01 травня 2016 року є в ДР Конго (19 453 особи), тоді як максимальним він був на території колишньої Югославії – близько 40 000 осіб (разом із цивільним персоналом) у березні 1995 року.

Різні завдання миротворчих операцій та ступінь напруженості конфлікту у відповідній країні обумовлювали відмінності у кількості військовослужбовців, яких залучали до їх виконання. Україна найбільшу кількість миротворців надсилала до Іраку в 2005–2008 рр. – 1 690 осіб. Порівнюючи чисельність особового складу, який було задіяно у відповідних миротворчих операціях, слід зазначити, що українські військовослужбовці жодного разу не були в них найбільшими за чисельністю.

До позитивних наслідків проведення миротворчих операцій слід віднести відновлення миру та безпеки у відповідних країнах, що обумовлювало збільшення індексу людського розвитку цих країн.

Крім того, Україна зайняла місце на ринках країн, де перебували українські миротворці, та має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі з ними. Незначний внутрішній ринок більшості з цих країн не дозволяє суттєво нарощувати обсяги поставок в умовах відновлення господарства, але слугує запорукою подальшої взаємовигідної співпраці з ними. Найбільш активною є співпраця в сфері поставок озброєння та розбудови національних ЗС за участю українських фахівців.

Участь України у миротворчих операціях дозволила налагодити плідну співпрацю у військово-дипломатичній сфері як з країнами, в яких проводились такі операції, так і з країнами, які надсилали до них своїх військовослужбовців. Показовою в цьому плані є позитивна динаміка співпраці між військовими відомствами України, Грузії та Хорватії. Фактично вони почали розвиватися лише після завершення перебування в цих країнах вітчизняних миротворців.

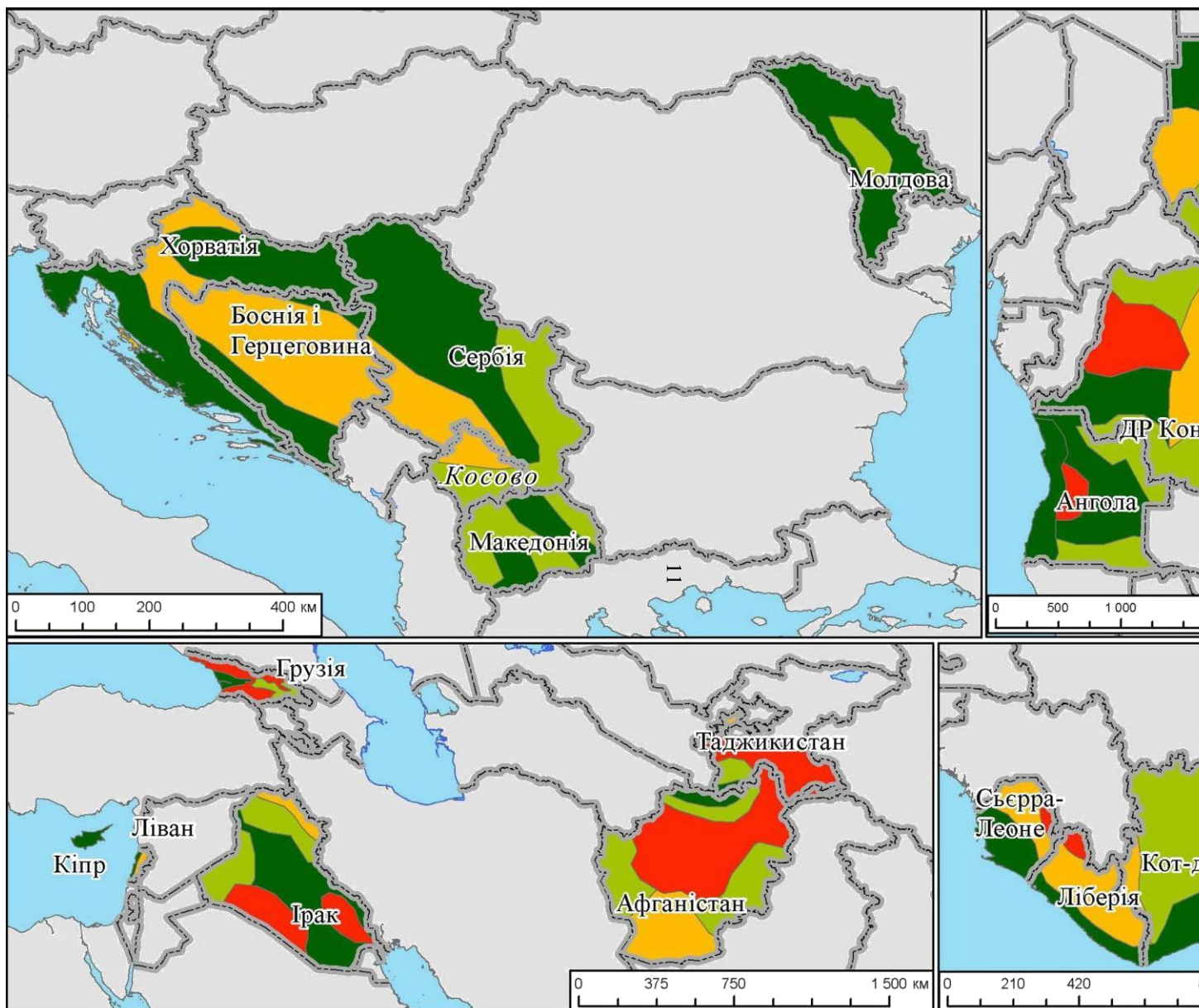

Рис. 1. Прохідність території країн, в яких проводились миротворчі операції України (за інтегральним показником)

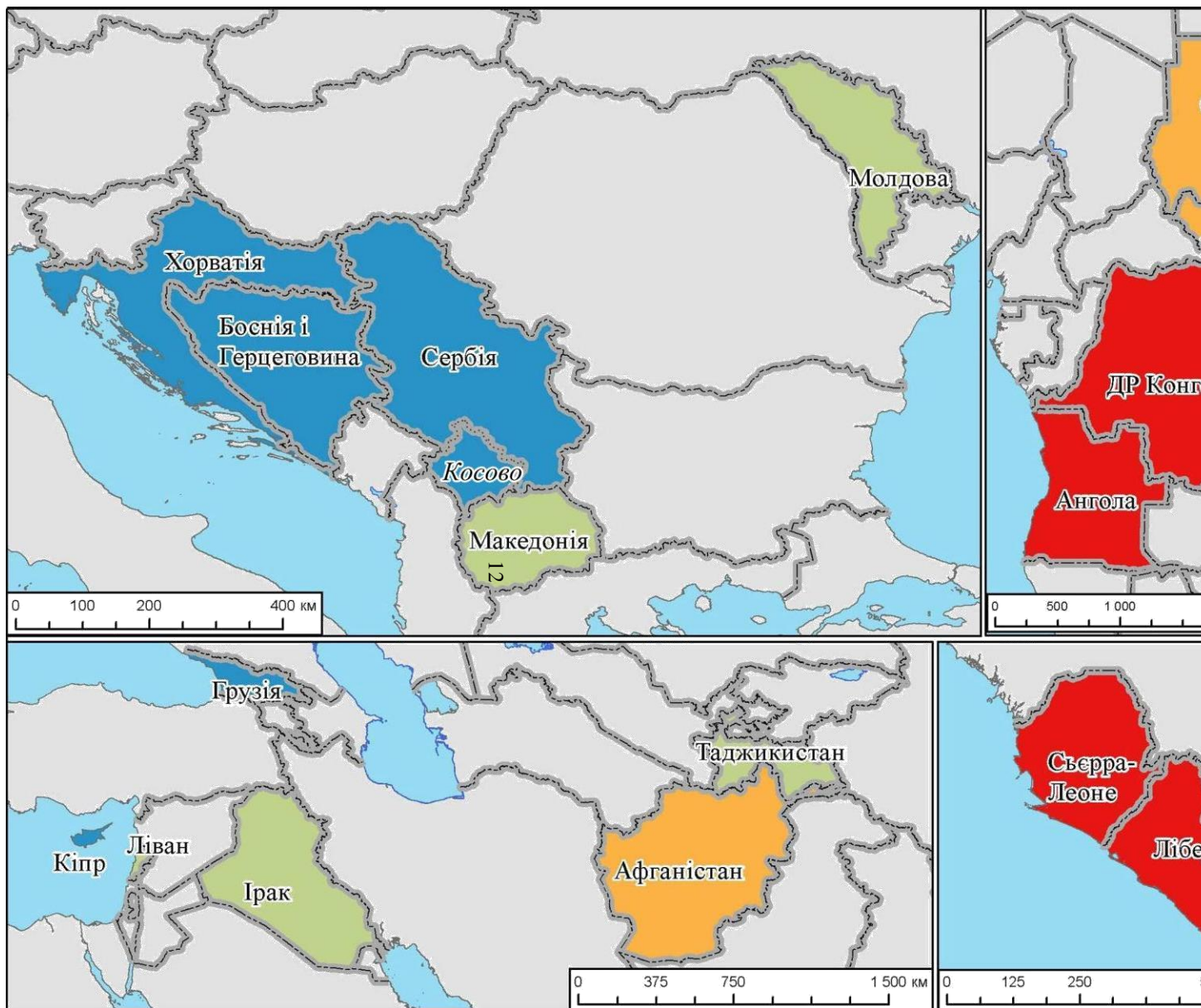

Рис. 2. Районування за сприятливістю кліматичних умов деяких країн, в яких проводились миротворчі операції за участю України

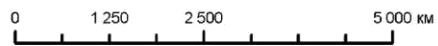
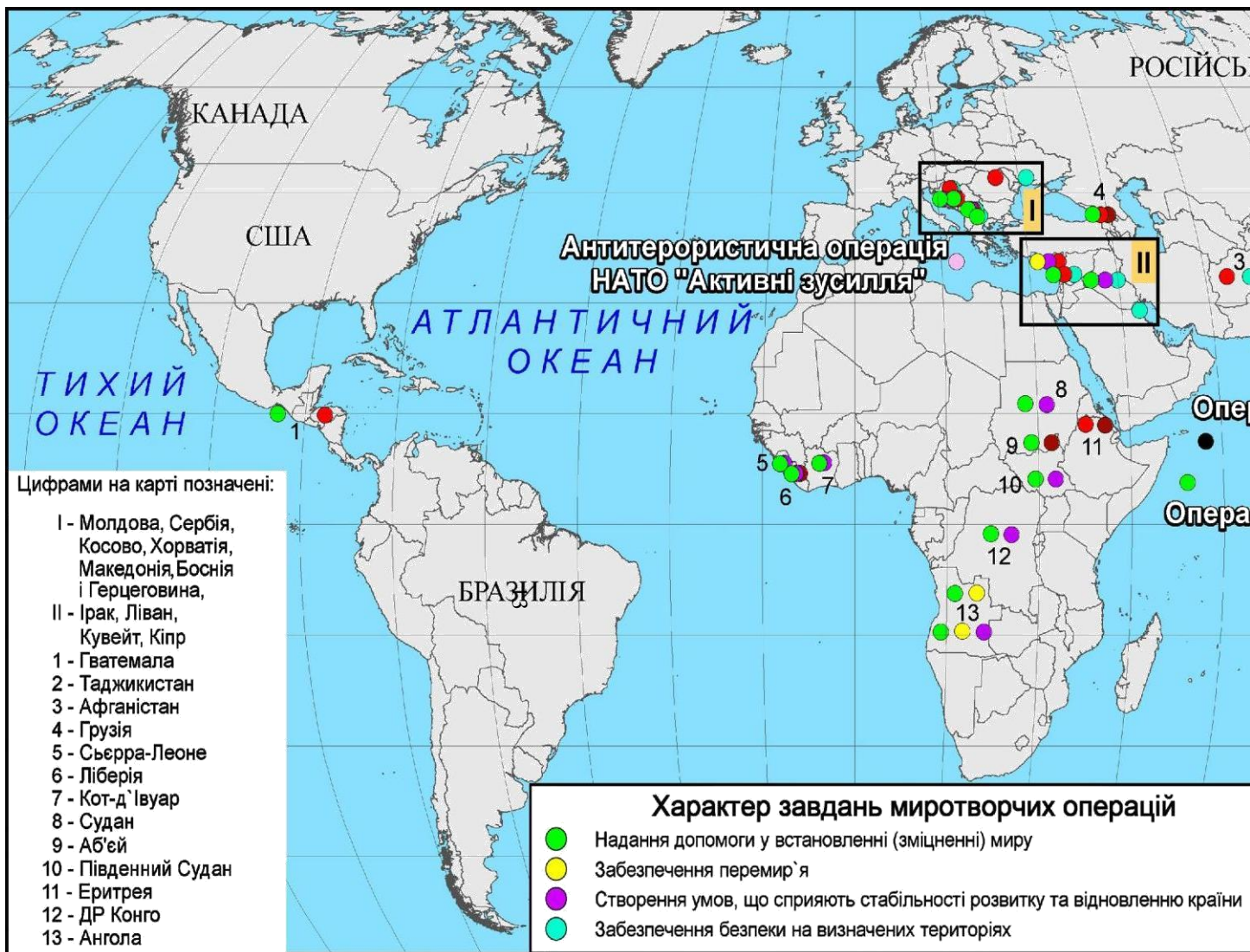

Рис. 3. Завдання миротворчих операцій за участю України

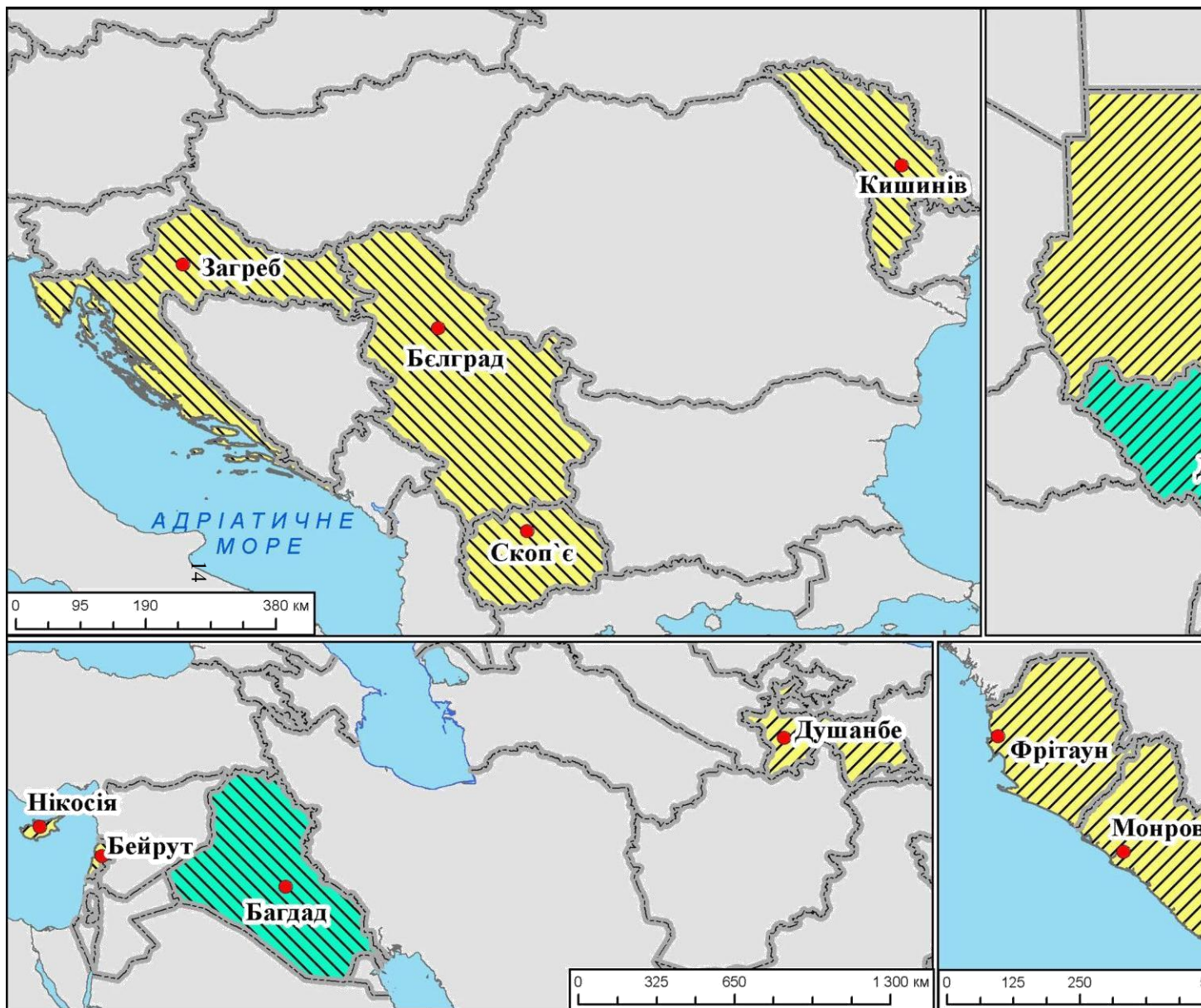

Рис. 4. Політико-географічна характеристика країн, де мали місце миротворчі операції.

Особливо слід підкреслити важливе значення миротворчої діяльності у налагодженні взаємовигідної співпраці з іноземними країнами. Успішне завершення таких операцій сприяє відновленню економіки відповідних країн, для чого закуповують за кордоном значну кількість техніки та устаткування, заключають угоди щодо відновлення інфраструктури. Велика довіра представників місцевої ділової і політичної еліти у цих країнах до високого професіоналізму українських військових інженерів дозволила налагодити торгівлю з цими країнами. Цьому сприяє позитивна динаміка макроекономічних показників у більшості з цих країн. На жаль, не у всіх країнах, де брали участь у миротворчих операціях вітчизняні військовослужбовці, вдалося відновити мир та спокій – основу економічного зростання та добробуту населення. Тому окремі з них зазнають зниження індексу людського розвитку та обсягу ВВП, що, безумовно, негативно впливає на можливості ведення зовнішньоторговельної діяльності.

Закупівлі зброї державою не можуть бути головним показником її економічного стану. Фактично має місце ситуація, коли найбідніші країни світу, в яких проводились миротворчі операції за участю України, переважно закуповують за кордоном зброю, у т.ч. українського виробництва, а не товари, необхідні для відновлення економіки та покращення добробуту власного населення. Наприклад, ДР Конго, одна з найбідніших і найвідсталіших країн світу, протягом останніх років проводила закупівлю великих партій зброї в Україні, тоді як її цивільний імпорт з нашої держави був мінімальний. Це прямо вказує на труднощі, що існують у розвитку таких країн, де не до кінця вирішене питання облаштування мирного життя. Навпаки, в сусідній Анголі, в якій завершилась тривала громадянська війна і відбувається процес відновлення економіки, обсяги закупівлі зброї з України є незначними, тоді як зовнішня торгівля нарощує свої оберти (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з країнами, в яких брали участь у складі миротворчих операцій українські військовослужбовці
(млн. дол. США)

Країна	Експорт (по роках)				Імпорт (по роках)			
	2002	2005	2010	2014	2002	2005	2010	2014
Ангола	3,8	5,2	5,6	5,1	0,0	0,0	0,3	0,0
Афганістан	5,7	7,2	14,0	10,2	0,8	0,1	0,5	1,0
Боснія і Герцеговина	22,4	15,0	14,9	10,8	0,4	3,2	7,6	29,1
Грузія	57,3	199,7	527,5	488,0	15,8	41,0	136,1	153,7
Гватемала	14,0	16,2	7,2	4,7	4,1	1,3	7,2	67,7
ДР Конго	0,1	0,1	80,1	-	0,0	0,1	0,8	-
Еритрея	13,6	8,0		0,0	0,0	0,0	-	-
Ефіопія	17,5	39,7	65,9	133,7	0,1	0,1	1,0	1,4
Ірак	122,7	83,3	345,0	710,6	-	0,2	0,5	43,8
Кіпр	201,0	217,5	175,4	283,7	17,0	4,8	90,5	50,3
Кот-д'Івуар	13,1	12,1	44,6	17,3	35,8	40,9	135,4	84,7
Кувейт	10,0	16,6	22,7	14,7	-	0,6	0,3	1,8

Країна	Експорт (по роках)				Імпорт (по роках)			
	2002	2005	2010	2014	2002	2005	2010	2014
Ліберія	3,2	1,4	2,8	2,6	0,6	1,4	4,3	0,9
Ліван	59,9	102,5	1033,3	272,3	0,9	2,0	4,2	1,4
Македонія	19,8	35,9	96,0	40,5	0,5	2,6	26,3	21,3
Молдова	302,1	679,1	713,5	743,6	56,2	84,2	73,6	61,9
Південний Судан	-	-	-	2,5	-	-	-	0,0
Сербія	75,4	250,8	199,0	111,7	27,7	53,1	75,9	140,7
Судан	13,9	51,3	96,5	77,7	0,2	0,1	0,2	0,3
Сьєрра-Леоне	1,7	2,9	0,9	3,5	0,0	0,5	0,0	0,3
Таджикистан	43,0	46,9	74,7	46,7	2,9	5,3	3,5	3,2
Хорватія	7,8	60,6	33,4	39,2	11,4	19,4	50,2	47,8

Також слід відзначити, що країни, в яких у рамках миротворчих операцій брали участь українські військовослужбовці, переважно постачають до України традиційні товари свого виробництва, здавна відомі на вітчизняному ринку. Більшість цих країн лише відновлює свою економіку, тому говорити про великі обсяги зовнішньоторгівельних відносин не доводиться. Вони володіють окремими видами стратегічної сировини, що дозволяє їм в умовах миру та спокою швидко відновлювати зруйноване під час воєн господарство.

Процес нормалізації політичного становища в Афганістані дозволив більше, ніж удвічі збільшити обсяги поставок українських товарів до цієї країни. Тоді як у Ліберії, де так і не вщухла громадянська війна, він навпаки, має стабільну тенденцію до скорочення.

Найбільш тісною є військова співпраця з окремими країнами, де проводились миротворчі операції. До них слід віднести Грузію, Македонію, Таджикистан, Хорватію. Вище керівництво ЗС України неодноразово відвідувало ці країни, що дозволило оформити військову співпрацю у формі офіційних міжурядових документів. Також миротворча діяльність дозволила налагодити тісну співпрацю з групою країн, із військовослужбовцями яких спільно реалізовували завдання миротворчих операцій. До таких країн слід віднести: Білорусь, Литву, Польщу, США, Угорщину. Так, наприклад, у рамках реалізації миротворчої діяльності було створено спільний польсько-український батальйон УКПОЛБАТ, що чудово зарекомендував себе у важких умовах відновлення миру та спокою в Косово. За результатами участі у миротворчих операціях було прийнято рішення про проведення спільних навчань на вітчизняних полігонах, що дозволило відпрацювати сумісність на керівній ланці взаємодії між військово-штабними керівництвами українських та іноземних учасників спільних військових навчань у 2007–2014 рр.

19 вересня 2014 року було підписано Угоду між урядами країн-учасниць Литовсько-Польсько-Української бригади стосовно створення спільної військової частини. У 2015 році на її основі сформовано спільну литовсько-польсько-українську бригаду (ЛИТПОЛУКРБРИГ) з метою зміцнення військової співпраці між державами для опанування передовими оперативними стандартами підготовки військ та досягнення оперативної взаємосумісності, зокрема забезпечення національного внеску до багатонаціональних військових формувань високої готовності, а також

міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки ООН, ОБСЄ, НАТО та інших міжнародних організацій. Бригада є однією з найбільших і досить складних проектів у Східній Європі, вона демонструє глибоке військове співробітництво між сусідніми народами.

ВИСНОВКИ

1. У результаті проведеного дослідження миротворчих операцій з позицій військової географії вітчизняних та іноземних наукових студій в контексті національної політики в сфері безпеки встановлено, що миротворчі операції, в яких брала участь Україна, ще не досліджувались з точки зору військово-географічної науки (переважають політологічні та геополітичні роботи). Проведене дослідження є першим з подібних не тільки в Україні.

2. На основі теоретико-методологічних засад нами виявлено, що саме військово-географічний, військово-країнознавчий аналіз завдяки комплексному підходу дозволяє всебічно і глибоко розкрити особливості (підготовку, перебіг та результати) миротворчих місій. Ця комплексність полягає у всебічному як природничо-географічному, так і соціо-географічному аналізі відповідних параметрів та характеристик конкретного регіону проведення миротворчих операцій.

3. Починаючи з 1992 року в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки взяло участь понад 42 000 українських військовослужбовців. На сьогодні представники ЗС України залучені до участі в 10 операціях із підтримання миру й безпеки в різних регіонах природних зон із різними суспільними та економічними умовами. На нашу думку, реалізацію комплексу методів військово-країнознавчого дослідження миротворчих операцій доцільно проводити за такими етапами: *підготовчий* (обґрунтування вихідних теоретико-методологічних позицій, відбір статистичної бази та формування відповідної методики вивчення миротворчої діяльності України); *аналітико-синтетичний* (виявлення основних закономірностей миротворчої діяльності та створення серії спеціальних картографічних творів, що розкривають основні геополітичні та військово-, економіко- і фізико-географічні аспекти миротворчої діяльності); *військово-географічний прогноз* (спрямований на військово-країнознавчий огляд розгортання відповідних операцій у різних країнах світу та їх впливу на міжнародне положення нашої держави).

4. У результаті проведеного нами військово-географічного аналізу територій миротворчих операцій за ступенем сприятливості (звичності) для європейців кліматичних умов виділено такі групи регіонів: зі сприятливими кліматичними умовами (Молдова, Кіпр, Ліван, Македонія, Хорватія, Грузія), із сезонно-сприятливими кліматичними умовами (Боснія і Герцеговина, Таджикистан, Гватемала, Ефіопія, Еритрея, Судан, Ірак), з несприятливими кліматичними умовами (Афганістан, Південний Судан) та з дуже несприятливими кліматичними умовами (Ангола, Демократична Республіка Конго, Ліберія, Сьєрра-Леоне). У зв'язку з цим необхідно відзначити, що природні (кліматичні) умови висувають особливі вимоги до комплектації миротворчих підрозділів особовим складом та спеціальною військовою технікою. Необхідність використання такої техніки зумовлюється потребою в її спеціальному облаштуванні та застосуванні особливих видів захисту від негативних впливів природного середовища.

5. Досліджено та визначено, що серед соціально-економічних та культурологічних чинників, які визначали характер та способи ведення миротворчих операцій ЗС України, найважливішими є: рівень людського розвитку населення країни; рівень економічного розвитку суспільства; ступінь забезпечення соціального захисту; санітарно-епідеміологічна ситуація району проведення миротворчої операції тощо.

Аналіз макроекономічних показників дозволяє усвідомити рівень економічного і соціального розвитку країни проведення миротворчої операції. За найважливішим індикатором – вартістю ВВП на одного мешканця відповідні країни поділяються на такі групи: дуже низький (Південний Судан, Демократична Республіка Конго, Ліберія, Сьєрра-Леоне, Афганістан, Ефіопія, Еритрея), низький (Ангола, Судан, Гватемала), середній (Молдова, Ірак, Боснія і Герцеговина, Грузія, Македонія, Ліван) та високий (Хорватія, Кіпр) рівень розвитку.

Інтегральний показник індексу людського розвитку дозволяє комплексно представити рівень освіченості, здоров'я, розподіл населення за статтю і віком. За цим показником країни, в яких проводили миротворчі операції за участю ЗС України, нами поділяються на такі групи: низький показник індексу (Південний Судан, Демократична Республіка Конго, Ліберія, Сьєрра-Леоне, Ангола, Афганістан, Ефіопія, Еритрея, Судан), середній (Молдова, Ірак, Гватемала, Таджикистан), високий (Боснія і Герцеговина, Грузія, Македонія, Ліван) та дуже високий (Хорватія, Кіпр).

Важливе значення при комплектації миротворчого контингенту має визначення санітарно-епідеміологічної ситуації району її проведення, адже відсутність санітарних закладів та мережі водопостачання належної якості значно збільшує вартість утримання миротворчих сил, призводить до підвищення ризику захворювання на інфекційні хвороби та вимагає облаштування відповідних інфраструктурних об'єктів за рахунок і за допомогою миротворчих контингентів. Фактично відсутня (за виключенням окремих кварталів у столицях) відповідна інфраструктура у Південному Судані, Ліберії, Сьєрра-Леоне, Афганістані, Ефіопії, Еритреї, Демократичній Республіці Конго; має розвиток лише у великих містах в Іраку і Судані; поширена у містах Лівану, Боснії і Герцеговини, Грузії та має поширення у всіх людських поселеннях у Хорватії, Македонії, Молдові, Кіпрі.

6. Проведений аналіз показав практично прямий зв'язок успішного проведення миротворчих операцій ЗС України з активізацією економічного та інших видів співробітництва на державному рівні. Особливо яскраво це положення прослідковується в сфері зовнішньої торгівлі та військово-технічної співпраці між Україною та Грузією, Польщею, Литвою, Македонією, Хорватією, Суданом, Демократичною Республікою Конго. При цьому в Грузії, Демократичній Республіці Конго й Судані бойові ударні з'єднання національних ЗС практично повністю укомплектовані зброєю українського виробництва, значна частина якої пройшла модернізацію на підприємствах оборонно-промислового комплексу України.

Ще одним прикладом наслідків тісної співпраці в сфері миротворчої діяльності України є формування у 2015 році спільної литовсько-польсько-української бригади (ЛИТПОЛУКРБРИГ) з метою досягнення оперативної взаємосумісності, зокрема

забезпечення національного внеску до багатонаціональних військових формувань високої готовності, а також міжнародних операцій із підтримання миру і безпеки.

7. Застосування картографічного методу (зокрема при нашому дослідженні було розроблено та побудовано 24 тематичні карти) показує його високу ефективність при військово-географічному аналізі. Вбачається доцільним побудова серії спеціальних карт із застосуванням ГІС-технологій, які відображають різні аспекти й особливості проведення миротворчих операцій за участю підрозділів ЗС України та дають змогу в постійному режимі оновлюватися, що сприятиме надійній підтримці прийняття відповідних управлінських рішень миротворчої діяльності ЗС України.

8. Отримані наукові та методичні результати, на нашу думку, слід використовувати при загальному плануванні участі ЗС України в міжнародній діяльності з підтримання миру і безпеки. Зокрема для вдосконалення нормативно-правової бази організації підготовки національних контингентів та цивільного персоналу, під час розробки підручників та навчальних посібників, навчальних програм та навчально-методичних матеріалів для проведення занять в єдиній системі підготовки військово-вослужбовців та працівників ЗС України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Ольховая Ю.І. Нові аспекти зовнішньої політики Французької Республіки в рамках НАТО та Євросоюзу / Юлія Ігорівна Ольховая // Зб. наук. пр. Військ. ін-ту Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. — 2009. — № 19. — С. 277–280.

2. Ольховая Ю.І. Військова геополітика Франції / І.Г. Савчук, Ю.І. Ольховая // Зб. наук. пр. Військ. ін-ту Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. — 2009. — № 20. — С. 284–291. *Особистий внесок дисертанта*: розкрито значення геополітичних і геостратегічних чинників участі Франції в євроінтеграційних процесах.

3. Ольховая Ю.І. Методологічні аспекти миротворчої діяльності України / Юлія Ігорівна Ольховая // Зб. наук. пр. Військ. ін-ту Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. — 2013. — № 43. — С. 313–318.

4. Ольховая Ю.І. Розвиток торговельно-економічних зв'язків між Україною і країнами, в яких проводилися миротворчі операції / Юлія Ігорівна Ольховая // Географія та туризм. — 2016. — Вип. 36. — С. 173–179.

5. Ольховая Ю.І. Вплив орогідрографічної характеристики територій на розгортання миротворчої операції (на прикладі участі українських миротворців) / Юлія Ігорівна Ольховая // Фізична географія та геоморфологія. — 2016. — Вип. 1 (81). — С. 88–93.

Стаття в іноземних виданнях та в міжнародних наукометричних базах

6. Olkhovaia J. Geography of Ukraine's participation in the UN peacekeeping operations / J.Olkhovaia // Journal de L'Association 1901 "SEPIKE". — 2015. — № 09. — P. 162–167.

Публікації в інших виданнях, тези наукових конференцій

7. Бортник С.Ю., Ольховая Ю.І. Вплив фізико-географічних характеристик місцевості та її властивостей на виконання миротворчих завдань / С.Ю. Бортник, Ю.І. Ольховая // Фізична географія та геоморфологія. — 2015. — Вип. 3 (79). — С. 141–146. *Особистий внесок дисертанта*: визначено вплив природних умов зони проведення миротворчих операцій на виконання миротворчих завдань.

8. Бортник С.Ю. Історичні віхи становлення військового співробітництва України з країнами Європи / С.Ю. Бортник, Ю.І. Ольховая // Тези доповідей VII міжнар. наук.-практ. конф. «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (м. Київ, 24–25 листопада 2011 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2011. — С. 447–448. *Особистий внесок дисертанта*: досліджено передумови розвитку військового співробітництва, виходячи з історичних взаємовідносин України з європейськими народами.

9. Ольховая Ю.І. Нові аспекти зовнішньої політики Французької Республіки в рамках НАТО та Євросоюзу / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей наук.-практ. конф. «Актуальні задачі фінансового, психологічного, правового, топогеодезичного, радіотехнічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних Сил України» (м. Київ, 24 квітня 2009 р.). — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2009. — С. 217–218.

10. Ольховая Ю.І. Європейський вимір зовнішньої політики Франції / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей наук.-практ. конф. «Актуальні задачі фінансово-го, психологічного, правового, топогеодезичного, радіотехнічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних Сил України» (м. Київ, 28 квітня 2010 р.). — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2010. — С. 211.

11. Ольховая Ю.І. Міжнародне військово співробітництво між Україною та Європейським Союзом / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей наук.-практ. конф. «Актуальні задачі фінансового, психологічного, правового, топогеодезичного, радіотехнічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних Сил України» (м. Київ, 28 квітня 2011 р.). — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2011. — С. 298.

12. Ольховая Ю.І. Сучасна географія миротворчих операцій / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України» (м. Київ, 27 квітня 2012 р.). — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2012. — С. 288–290.

13. Ольховая Ю.І. Участь Збройних Сил України у міжнародних миротворчих операціях / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей VIII міжнар. наук.-практ. конф. «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (м. Київ, 23 листопада 2012 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2012. — С. 384–385.

14. Ольховая Ю.І. Тенденції до розширення географії сучасної миротворчої діяльності України / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Сучасні проблеми

розбудови Збройних Сил України» (м. Київ, 26 квітня 2013 р.). — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2013. — С. 320–321.

15. Ольховая Ю.І. Актуальні форми миротворчості / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей ІХ міжнар. наук.-практ. конф. «Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня» (м. Київ, 22 листопада 2013 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2013. — С. 350–351.

16. Ольховая Ю.І. Участь України у миротворчих операціях НАТО / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів, і студентів «Актуальні завдання гуманітарного, фінансово-економічного, правового, матеріально-технічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних Сил України» (м. Київ, 25 квітня 2014 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2014. — С. 230–231.

17. Ольховая Ю.І. Вплив елементів місцевості на виконання миротворчих завдань / Ю.І. Ольховая // Мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. «Географія, картографія, географічна освіта: методологія, практика» (м. Чернівці, 9–11 жовтня 2014 р.). — Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. — С. 57–58.

18. Ольховая Ю.І. Теоретико-методологічні підходи до миротворчої діяльності (географічний аспект) / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Х міжнар. наук.-практ. конф. «Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня» (м. Київ, 21 листопада 2014 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2014. — С. 321–322.

19. Ольховая Ю.І. Воєнно-політичні передумови участі України в міжнародних миротворчих операціях / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (м. Київ, 24 квітня 2015 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2015. — С. 259.

20. Ольховая Ю. И. Вооружённые Силы Украины и международное военное сотрудничество / Ю.И. Ольховая // Мат-лы Нац. конф. с междунар. участием «Образовательные технологии 2015 г.» (м. Каварна, Болгарія, 06–08 септембра 2015 г.). — Сливен : Известия на Съюза на учените, 2015. — Т. 30. — С. 251–255.

21. Ольховая Ю.І. Досвід держав-партнерів України в сфері підготовки миротворчих підрозділів та персоналу / Ю.І. Ольховая // Зб. наук. пр. ХІV міжнар. наук. міждисциплін. конф. студен-тів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2016. Географія». — К. : Прінт Сервіс, 2016. Випуск ХІV. — С. 135–138.

22. Ольховая Ю.І. Орогідрографічна характеристика територій, на яких були розгорнуті миротворчі операції за участю Збройних Сил України / Ю.І. Ольховая // Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (м. Київ, 26 квітня 2016 р.) / [за ред. В.В. Балабіна]. — К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2016. — С. 230–231.

АНОТАЦІЯ Ольховая Ю.І. Військово-

географічний аналіз миротворчих місій Збройних Сил України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 20.02.04 – військова географія. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2016.

У дисертації визначені основні закономірності територіальної організації миротворчих операцій ЗС окремої держави; розкрито основні територіальні закономірності розгортання і проведення миротворчих операцій та виявлено вплив природних і соціально-економічних чинників на їх проведення; розроблено та застосовано методіку комплексного військово-країнознавчого аналізу територій проведення миротворчих операцій за участю ЗС України.

Удосконалено теоретичні підходи до комплексного військово-країнознавчого аналізу миротворчих операцій та методичні прийоми аналізу територіальної організації сил і засобів Збройних Сил України при проведенні миротворчих операцій.

Отримали подальший розвиток: практика застосування військово-географічного аналізу миротворчої діяльності ЗС держави на основі досягнень різних національних наукових шкіл із різними практичними підходами до дослідження миротворчої діяльності як елементу національної безпеки та міжнародної політики; способи розроблення тематичного спеціального картографування миротворчих операцій та умов їх проведення.

Ключові слова: військова географія, військове співробітництво, військово-країнознавчий аналіз, гірський рельєф, кліматичні умови, миротворча діяльність, орогідрографічні умови, підтримання миру і безпеки, тематичне картографування, територіальна організація Збройних Сил.

АННОТАЦИЯ Ольховая Ю.И. Военно-

географический анализ миротворческих миссий Вооружённых Сил Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук по специальности 20.02.04 – военная география. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2016.

В диссертации определены основные закономерности территориальной организации миротворческих операций Вооружённых Сил отдельного государства; раскрыты основные территориальные закономерности развёртывания и проведения миротворческих операций, выявлено влияние природных и социально-экономических факторов на их проведение; разработана и внедрена методика комплексного военно-страноведческого анализа территорий проведения миротворческих операций при участии Вооружённых Сил Украины.

Усовершенствованы теоретические подходы к комплексному военно-страноведческому анализу миротворческих операций; методические приёмы анализа территориальной организации сил и средств Вооружённых Сил Украины при проведении миротворческих операций.

Получили своё дальнейшее развитие: практика применения военно-географического анализа миротворческой деятельности вооружённых сил государства

на основании достижений разных национальных научных школ с разными практическими подходами к исследованию миротворческой деятельности как элемента национальной безопасности и международной политики; способы разработки тематического специального картографирования миротворческих операций и условий их проведения; методологические принципы военно-страноведческого анализа стран, в которых проводились миротворческие операции при участии украинских военнослужащих, и их тематического картографирования. Именно использование методов и приёмов картографии позволило раскрыть основные закономерности территориальной организации миротворческих контингентов Вооружённых Сил, выявить основные факторы их размещения и пути оптимизации.

Была обоснована такая структура специального тематического атласа «Миротворческая деятельность Украины»: геополитическая ситуация в мире и значение миротворческих операций в решении конфликтов (9 карт); развёртывание миротворческих миссий с участием Украины (4 карты); физико-географическая характеристика стран проведения миротворческих операций с участием Украины (6 карт); экономико-географическая характеристика стран проведения миротворческих операций с участием Украины (5 карт). Ряд карт представлено в автореферате работы. На их основе было проведено комплексное военно-географическое исследование миротворческой деятельности Украины и показано её влияние на экономическое и военное сотрудничество страны с позиций военного страноведения.

Ключевые слова: военная география, военное сотрудничество, военно-страноведческий анализ, горный рельеф, климатические условия, миротворческая деятельность, орографические условия, поддержание мира и безопасности, тематическое картографирование, территориальная организация Вооружённых Сил.

SUMMARY

Olkhovaia J. Military geographic analysis of peacekeeping missions of the Armed Forces of Ukraine. – Manuscript.

A thesis for the Scholarly degree of candidate of geographical in Speciality 20.02.04 – Military geography. – Kyiv Taras Shevchenko National University. – Kyiv, 2016.

The thesis defines basic principles of peacekeeping operations' territorial organization of the specific country's armed forces; reveals basic principles of the territorial aspect of peacekeeping deployment and conduct; studies common patterns of natural and socio-economic factors that affect peacekeeping operations; develops and implements the methodology of complex military country analysis of peacekeeping operations territories of the Armed Forces of Ukraine engagement.

The theoretical approaches to complex military country analysis of peacekeeping operations and the methodological techniques of forces and facilities' territorial organization analysis of the Armed Forces of Ukraine during peacekeeping operations have been improved. The usage of military country analysis of country's peacekeeping activity on the basis of different national scientific schools' achievements with different practical approaches to research of peacekeeping activity as an element of national security and international policy as well as methods of development of thematic special mapping of peacekeeping operations and their realization conditions have been further developed.

Keywords: military geography, military cooperation, military country analysis, mountain terrain, climate conditions, peacemaking, orohydrographic conditions, peacekeeping, thematic mapping, territorial organization of Armed Forces.